ความมั่นคงของชาติด้านระบบงานยุติธรรมที่เป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 16 ของสหประชาชาติภายใต้บริบทของไทย

The National Security in Justice System with United Nation Sustainable Development Goal 16 in Thai context

พงษ์ธร ธัญญสิริ[1]
Phongthon Thanyasiri[1]
สำนักงานกิจการยุติธรรม[1]
Office of Justice Affairs[1]
E-mail : phongthon44@gmail.com

Received 31.07.2024 ➢ Revised 08.11.2024 ➢ Accepted 15.11.2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาถึงแนวทางการรักษาความมั่นคงของชาติด้านระบบงานยุติธรรมที่เป็นไปตามหลักเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 16 ของสหปราชาติ โดยให้เป็นไปตามแนวทางของพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 อันเป็นกฎหมายด้านงานยุติธรรมที่เป็นการรักษาความมั่นคงของประเทศในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคม ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม การคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชน การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชน การบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย และให้เกิดความสะดวกแก่ประชาชน โดยกลไกของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในงานยุติธรรมเป็นกรรมการ ซึ่งมีสำนักงานกิจการยุติธรรม

[1] ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา เลขที่ 120 อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

เป็นฝ่ายเลขานุการที่ทำหน้าที่ในการกำกับทิศทางการรักษาความมั่นคงของชาติด้านระบบงานยุติธรรม โดยมีแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ และแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรมเป็นกรอบที่มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ และสอดรับกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติในเป้าหมายที่ 16 ด้วย โดยในแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2566 - 2569) มีความเกี่ยวข้องในทั้ง 3 มิติ คือ มิติที่ 1 การสร้างความเป็นธรรมตามกฎหมาย มิติที่ 2 การพัฒนากระบวนการยุติธรรมตามมาตรฐานสากล มิติที่ 3 การประสานความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรม และมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่าง รัฐ เอกชน ประชาสังคมและชุมชน โดยเฉพาะกับประชาคมโลก อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนในทุกระดับอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : การรักษาความมั่นคงของชาติ, ระบบงานยุติธรรม, เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 16

Abstract

This academic article aims to study the principles of The National Security relating to justice system in customizing to Sustainable Development Goal, Goal 16 which is compatible to National Justice Administration Act B.E, 2549. The mentioned Act is an Act regarding justice system stipulating the prevention and solving of crimes; safeguarding security of life and property; and the protection of the rights and liberties of the people; the enforcement of the laws; and assistance for people in their encounters with the justice system. Such is done through the guidelines from National Commission for Justice Administration Development where the Prime Minister is the Chairman of the Commission. The Commission also has representatives from agencies regarding justice system and Office of Justice Affairs act as the Secretariat. The Office of Justice Affairs directs the national security issues relating to justice system under the mechanisms of Master Plan for National Justice Administration and Master Plan for Justice Information Technology. The two Master Plans are related to National Strategy which also incline to Sustainable Development Goal, Goal 16. Besides, the 4th Master Plan for National Justice Administration (B.E. 2566-2569) is linked to national security in 3 all dimensions namely: Providing justice according to laws, developing justice according to international standards; and 3. Building Networking for cooperation in justice

administration. In Addition, it is necessary to seek cooperation among government sectors, private sectors, civil society and community; especially with the world community, for a true sustainable development at all level.

Keyword : National Security, Justice System, Sustainable Development Goal 16

1. บทนำ

องค์การสหประชาชาติได้ประกาศกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาโลก เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาโลกในอีก 15 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2558 - 2573) ตามวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ระดับชาติโดยสมัครใจ (Voluntary National Review : VNR) ประกอบด้วย 17 เป้าหมายในการพัฒนาที่ยั่งยืน[2] อันเป็นการสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นในมิติเศรษฐกิจ (Economic Dimension) มิติทางสังคม (Social Dimension) และมิติสิ่งแวดล้อม (Environmental Dimension) ภายใต้หลักการ “เราจะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” (Leaving no one behind) ภายใน ค.ศ. 2030 หรือ พ.ศ. 2573 โดยกำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกัน (Office of Justice Affairs, 2022)

ประเทศไทยในฐานะหนึ่งในประเทศสมาชิกสหประชาชาติประเทศไทยได้นำ SDGs มาเป็นหนึ่งในกรอบแนวทางในการพัฒนาประเทศ มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของ

---

[2] เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ 17 เป้าหมาย ได้แก่ เป้าหมายที่ 1 : ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่ เป้าหมายที่ 2 : ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 3 : สร้างหลักประกันการมีสุขภาวะที่ดี และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกช่วงวัย เป้าหมายที่ 4 : สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป้าหมายที่ 5 : บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศ และเพิ่มบทบาทของสตรีและเด็กหญิงทุกคน เป้าหมายที่ 6 : สร้างหลักประกันเรื่องน้ำและการสุขาภิบาล ให้มีการจัดการอย่างยั่งยืนและมีสภาพพร้อมใช้สำหรับทุกคน เป้าหมายที่ 7 : สร้างหลักประกันว่าทุกคนเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่สามารถซื้อหาได้ เชื่อถือได้ และยั่งยืน เป้าหมายที่ 8 : ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่และมีผลิตภาพ และการมีงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน เป้าหมายที่ 9 : สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม เป้าหมายที่ 10 : ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ เป้าหมายที่ 11 : ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ มีความครอบคลุม ปลอดภัย ยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง และยั่งยืน เป้าหมายที่ 12 : สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 13 : ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น เป้าหมายที่ 14 : อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเลและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 15 : ปกป้อง ฟื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ เป้าหมายที่ 16 : ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิผล รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ และเป้าหมายที่ 17 : เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูสภาพหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

ประเทศภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล และเป็นกรอบในการจัดทำแผนการพัฒนาประเทศให้มีความสอดคล้องและบูรณาการกัน โดยมีกลไกการดำเนินงานผ่านคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) และ กพย. ได้มอบหมายให้กระทรวยุติธรรม โดยสำนักงานกิจการยุติธรรมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนในเป้าหมายที่ 16 ที่ส่งเสริมสังคมสงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและสร้างสถาบันที่มีประสิทธิผล รับผิดชอบและครอบคลุมในทุกระดับ (Peace, Justice and Strong Institutions) มุ่งเน้นการส่งเสริมสังคมที่สงบสุข สร้างความปลอดภัยให้ทุกคนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียม และสร้างสถาบันที่มีธรรมาภิบาล โปร่งใสตรวจสอบได้ ทั้งนี้ สำนักงานกิจการยุติธรรมในฐานะฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ได้ใช้แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนในเป้าหมายที่ 16 หรือ SDG 16 ผ่านแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2566-2569) ที่เป็นการบูรณาการงานยุติธรรมตามกรอบของมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ที่ขับเคลื่อนโดยคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ โดยมีเจตนารมณ์ที่สำคัญว่างานด้านกระบวนการยุติธรรม มีความจำเป็นต่อการสร้างความสงบเรียบร้อย ให้เกิดขึ้นแก่สังคม ทั้งในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม การคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชน การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้กับประชาชน การบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายและให้เกิดความสะดวกแก่ประชาชน อันจะเป็นการเชื่อมโยงบูรณาการและพัฒนากระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ (Office of Justice Affairs, 2017)

แผนภาพที่ 1 : เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ ด้านที่ 16
ที่มา : Office of the National Economic and Social Development Councial (2023).

จากการประเมินสภาพแวดล้อมของกระบวนการยุติธรรมสิ่งที่ยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญของสังคม และยังเป็นความท้าทายสำหรับการบริหารงานยุติธรรมของไทยต่อไป เป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญจำนวน 8 ด้าน (Office of Justice Affairs, 2023) คือ

1) การอำนวยความยุติธรรมตามสิทธิของประชาชน พบว่า ประชาชนยังมีความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและกฎหมายพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนยากจนและกลุ่มคนที่มีสถานะด้อยในสังคมหรือคนชายขอบ รวมถึงการขาดความรู้ความเข้าใจในกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมอันนำไปสู่ความเสียเปรียบในการป้องตนเองจากความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทำให้ประชาชนเกิดภาวะความยากจนมากยิ่งขึ้นพร้อมทั้งส่งผลต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมย่อมมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ จึงก่อให้เกิดความยากลำบากในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมตามมา เมื่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมีค่าใช้จ่าย ขณะที่ประชาชนมีรายได้น้อยหรือยากจนก็จะไม่อยากเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมโดยไม่จำเป็น (Office of the National Economic and Social Development Councial, 2018) อีกทั้งการบังคับใช้กฎหมายของผู้บังคับใช้กฎหมายยังมีข้อเคลือบแคลงสงสัย อันนำไปสู่ความไม่เชื่อมั่นต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

2) ด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย พบว่า ระบบกฎหมายของประเทศไทยเป็นระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องพิสูจน์ตนเองและผู้ถูกกล่าวหาบางคนยังขาดศักยภาพในการปกป้องหรือช่วยเหลือตนเอง เนื่องจากยังขาดความรู้และความเข้าใจในกฎหมายและขาดช่องทางการเข้าถึงการให้ความช่วยเหลือที่จากหน่วยงานรัฐที่เหมาะสม ซึ่งอาจเป็นผลมาจากโครงสร้างทางการศึกษาของประเทศที่ยังไม่สามารถที่จะให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมอย่างเพียงพอ (Office of the National Economic and Social Development Councial, 2023) รวมถึงกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันยังขาดความทันสมัยที่เท่าทันต่อสถานการณ์ปัญหาและบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยอาจจะต้องมีการยกเลิกกฎหมายบางฉบับที่ล้าสมัยออกไป อีกทั้งกฎหมายมีการคุ้มครองผู้ต้องหาเป็นอย่างมากจนอาจจะละเลยการคุ้มครองผู้เสียหายหรือเหยื่อและ การชดเชยหรือเยียวยายังไม่สามารถช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายได้จริง เป็นเพียงการจ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยาแต่ยังขาดการเยียวยาความเสียหายทางจิตใจ

3) ด้านการบริหารและระบบการทำงาน พบว่า การบริหารงานหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมผ่านกลไกเชิงนโยบายยังขาดการกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนแผนหรือนโยบายที่ชัดเจน ซึ่งมีการดำเนินการในลักษณะแยกส่วน ขาดการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เนื่องจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต่างมีความเป็นอิสระและขาดการบูรณาการข้อมูลและการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เป็นระบบ รวมถึงประชาชนมองว่าบางหน่วยงานอาจจะมีการถูกแทรกแซงโดยการเมืองโดยง่าย

และบางหน่วยงานก็มีความเป็นอิสระสูงจนยากต่อการตรวจสอบโดยภาคประชาชนหรือประชาสังคม อีกทั้งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมยังขาดแคลนทรัพยากรและงบประมาณที่เหมาะสมและเพียงพอในการอำนวยความยุติธรรมและอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนอย่างเป็นธรรม ประกอบกับหากอาชญากรรมและการกระทำผิดเพิ่มมากขึ้น กระบวนการยุติธรรมก็ต้องแบกรับภาระในการดำเนินงานทั้งระบบ อาทิ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น เพื่อให้มีศักยภาพรองรับสถานการณ์เหล่านี้ (Office of the National Economic and Social Development Councial, 2018)

4) ด้านบุคลากรของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม พบว่า หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมบุคลากรที่มีไม่เพียงพอต่อภาระงานที่ต้องให้บริการและความต้องการของประชาชน รวมถึงบุคลากรยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมาย งานยุติธรรม และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เพียงพอที่จะรองรับต่อสภาพปัญหาอาชญากรรมในรูปแบบใหม่ ๆ อีกทั้งระบบกฎหมายยังมุ่งเน้นการควบคุมมากกว่าการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในระยะยาว และมุ่งใช้มาตรการทางอาญาเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นจำนวนมาก และทำให้ต้องใช้ทรัพยากรและบุคลากรรวมถึงระยะเวลาในการดำเนินการ (Teera Sindecharak, 2020)

5) ด้านการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด พบว่า จากแนวทางการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในปัจจุบันที่เน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation) ที่เหมาะสมเป็นหลักซึ่งเป็นกระบวนการที่มีต้นทุนสูงและความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายที่มีความหลากหลาย รวมถึงสังคมยังมีแนวคิดเชิงลบต่อผู้กระทำผิดที่พ้นโทษหรือพักการลงโทษเนื่องจากเป็นการตีตราว่าเป็นบุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลที่อันตราย ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการคืนสู่สังคมของผู้กระทำผิดและขาดโอกาสในชีวิตในการดำเนินชีวิตตามปกติในสังคม ประกอบกับการที่มีข่าวปรากฏอยู่เสมอว่ายังมีผู้กระทำผิดกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกเมื่อได้รับการปล่อยตัว

6) ด้านการส่งเสริมแนวทางยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และมาตรการทางเลือก พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายและประชาชนยังมีความสับสนและความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอในการนำเอาหลักการกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative Dispute Resolution) หรือกระบวนการยุติธรรมกระแสรอง ที่เป็นหลักการว่ารัฐเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนมากกว่าผู้บังคับใช้กฎหมายหรือรัฐเป็นผู้ดำเนินการจัดการความขัดแย้งนั้นเองตามแนวของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

7) ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม พบว่า หน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมค่อนข้างน้อย รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคส่วนอื่นเข้ามาร่วมในกระบวนการยุติธรรม ทั้งภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เป็นไปตามการกำกับควบคุมของหน่วยงานรัฐเป็นหลัก มากกว่าการผลักดันหรือสนับสนุนให้ภาคส่วนอื่นมีศักยภาพเพียงพอที่จะร่วม

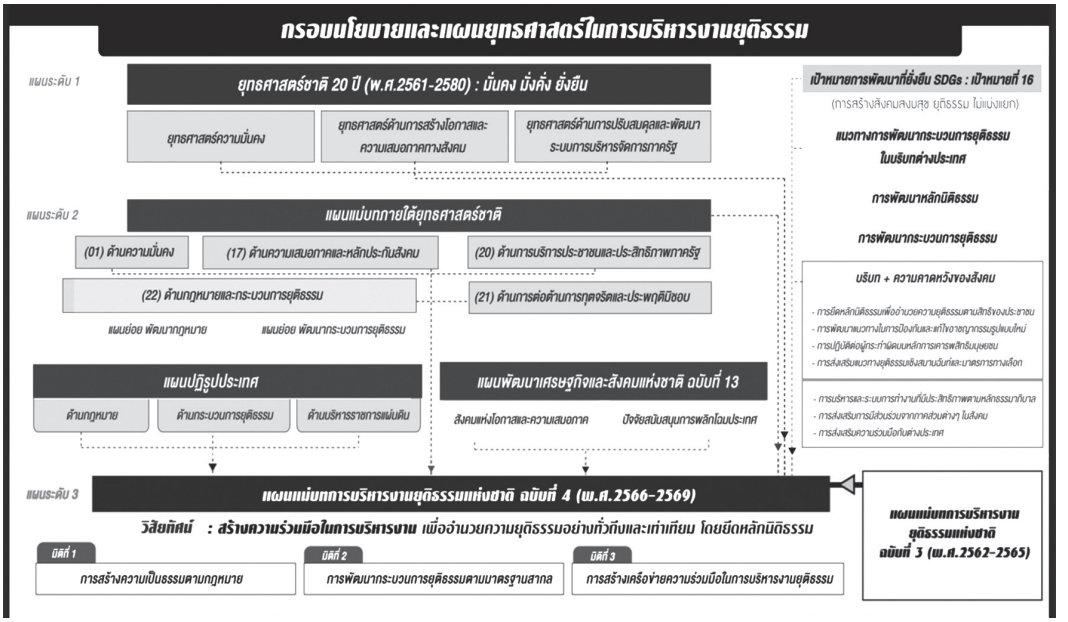
ดำเนินการในเชิงเครือข่ายในการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สังคมได้ รวมถึงการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐสู่สาธารณะอย่างโปร่งใส ไม่ปิดบัง หรือบิดเบือนข้อมูล (Open Government) ที่เป็นไปตามดัชนีความโปร่งใส (Transparency Index) ในทุกมิติ

8) ด้านข้อมูลและเทคโนโลยี พบว่า การแลกเปลี่ยนข้อมูลของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมยังขาดความเชื่อมโยงกันในประเด็นที่สำคัญและไม่สามารถใช้ประโยชน์ของข้อมูลในลักษณะการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ตอบโจทย์ต่อสถานการณ์อาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากหน่วยงานยังมีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในข้อกฎหมายของแต่ละหน่วยงานที่กำหนดขอบเขตและข้อจำกัดในการเชื่อมโยงข้อมูล รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐในกระบวนการยุติธรรมบางส่วนยังไม่สามารถปรับตัวต่อเทคโนโลยีต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเต็มกำลัง ดังนั้นจึงควรต้องมีการพัฒนากระบวนการทำงานและพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Office of the National Economic and Social Development Councial, 2018) อีกทั้งประชาชนยังไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และยังไม่ระบบการติดตามคดีที่มีข้อมูลของแต่ละหน่วยงานตลอดกระบวนการเพื่อให้ประชาชนสามารถติดตามข้อมูลคดีความของตนเองได้อย่างสะดวกรวดเร็ว

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายถึงแนวทางการรักษาความมั่นคงของชาติด้านระบบงานยุติธรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 16 ของสหประชาชาติที่เป็นไปตามแนวทางของพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 โดยผ่านกลไกของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

2. กฎหมายและความสอดคล้องของยุทธศาสตร์ชาติในการบริหารงานยุติธรรม

กรอบการศึกษาเป็นไปตามแนวทางของแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2566–2569) และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรม ที่มีความสอดคล้องกับแผนระดับ 2 คือ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูปประเทศ และแผนพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 อันเป็นไปตามแนวทางยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) รวมถึงกรอบการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในระดับสากล สถานการณ์และแนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรม ปรากฏตามแผนภาพที่ 2 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แผนภาพที่ 2 : กรอบนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารงานยุติธรรม
ที่มา : Office of Justice Affairs (2017).

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้มีบทบัญญัติหลักการที่เป็นกรอบการบริหารงานยุติธรรมของประเทศไทย ใน 2 หมวดที่สำคัญ คือ หมวดที่ 5 หน้าที่ของรัฐ “มาตรา 53 รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด” และหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ “มาตรา 68 รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร”

พระราชบัญญัติการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549

พระราชบัญญัติการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ได้มีบทบัญญัติในหมวด 3 เกี่ยวกับความร่วมมือในการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

“มาตรา 18 กำหนดให้คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติจัดทำแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติขึ้น เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทาง การประสานความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรมระหว่างหน่วยงานของรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติให้เป็นแผนระยะสี่ปี โดยแสดงทิศทาง

ของการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม ซึ่งมีสาระสำคัญในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) การประสานแนวทางการบริหารงานยุติธรรมของหน่วยงานของรัฐ และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมแต่ละแห่ง เพื่อให้เกิดบูรณาการในภาพรวมที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ

(2) มาตรการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริหารงานยุติธรรมของประเทศ

(3) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมเพื่อประโยชน์ในการนำมาใช้แก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ ของประเทศ

(4) แนวทางการปฏิบัติงานให้เกิดความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรม เพื่อให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน

(5) ความร่วมมือด้านเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรมเพื่อประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรร่วมกันที่มีประสิทธิภาพในการบริหารงานยุติธรรม

(6) การดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์ในการบริหารงานยุติธรรม”

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

ยุทธศาสตร์แห่งชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศที่มีวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และมีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประชาชาติมั่งคั่ง ประชาชนเป็นสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานธรรมชาติยั่งยืน” โดยมียุทธศาสตร์ 3 ด้าน หลักที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรม ดังนี้ (1) ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านความมั่นคง (2) ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม และ (3) ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580)

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) มีแผนที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับกระบวนการยุติธรรมใน 8 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 ความมั่นคง ประเด็นที่ 2 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการต่างประเทศ ประเด็นที่ 10 การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม ประเด็นที่ 17 ด้านความเสมอภาคและหลักประกันทางสังคม ประเด็นที่ 20 ด้านการบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐ ประเด็นที่ 22 กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม และประเด็นที่ 23 การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม

แผนปฏิรูปประเทศ

แผนปฏิรูปประเทศในส่วนซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมที่นำมากำหนดเป็นมิติการบริหารงานและแนวทางการดำเนินงาน มีทั้งหมด 3 ด้านหลัก คือ แผนปฏิรูปประเทศด้านการบริหารราชการแผ่นดิน แผนปฏิรูปประเทศด้านกฎหมาย และแผนปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม รวมถึงคณะรัฐมนตรีได้พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนการ

ปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง) ตามที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติและคณะกรรมการปฏิรูปประเทศเสนอ มี 3 ด้านหลัก คือ แผนปฏิรูปประเทศด้านการบริหารราชการแผ่นดิน แผนปฏิรูปประเทศด้านกฎหมาย และ แผนปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ได้ยึดแนวทางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิด Resilience เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ และโมเดลทางเศรษฐกิจ BCG มีความสอดคล้องในการบริหารงานยุติธรรม ใน 2 มิติ คือ มิติโอกาสและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม ในหมุดหมายที่ 9 ที่มุ่งสร้างสังคมที่คนไทยทุกคนมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอ เหมาะสม และมิติปัจจัยผลักดันการพลิกโฉมประเทศในหมุดหมายที่ 13 ไทยมีภาครัฐที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ประชาชน

นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570

นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570 เป็นแผนระดับที่ 2 มีกรอบทิศทางระยะ 5 ปี ความเกี่ยวข้องและสอดคล้องในแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2566-2569) ใน 2 หมวด คือ หมวดประเด็นความมั่นคงในประเด็นนโยบายและแผนด้านความมั่นคงที่ 7 การป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ นโยบายและแผนด้านความมั่นคงที่ 8 การป้องกันปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 10 การป้องกันและแก้ไขปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์ และหมวดประเด็นศักยภาพความมั่นคง ในประเด็นนโยบายและแผนความมั่นคงที่ 16 การบูรณาการข้อมูลด้านความมั่นคง

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 16 มุ่งหวังเป้าหมายสำคัญคือ การสร้างสังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีการกำหนดเป้าหมาย (Target) ไว้ 10 เป้าหมาย ได้แก่ เป้าหมายที่ 16.1 ลดความรุนแรงทุกรูปแบบและอัตราการตายที่เกี่ยวข้องในทุกแห่งให้ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ เป้าหมายที่ 16.2 ยุติการข่มเหง การแสวงหาประโยชน์อย่างไม่ถูกต้อง การค้ามนุษย์ และความรุนแรง และการทรมานทุกรูปแบบที่มีต่อเด็ก เป้าหมายที่ 16.3 ส่งเสริมหลักนิติธรรมทั้งในระดับชาติและระหว่างประเทศและสร้างหลักประกันว่าทุกคนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเท่าเทียม เป้าหมายที่ 16.4 ลดการลักลอบ เคลื่อนย้ายอาวุธและเงิน เสริมความแข็งแกร่งของกระบวนการติดตามและส่งคืนสินทรัพย์ที่ถูกขโมยไป และต่อสู้กับอาชญากรรมที่จัดตั้งในลักษณะองค์การทุกรูปแบบภายใน ค.ศ. 2030

หรือ พ.ศ. 2573 เป้าหมายที่ 16.5 ลดการทุจริตในตำแหน่งหน้าที่และการรับสินบนทุกรูปแบบ เป้าหมายที่ 16.6 การพัฒนาสถาบันที่มีประสิทธิผลมีความรับผิดชอบ และโปร่งใสในทุกระดับ เป้าหมายที่ 16.7 สร้างหลักประกันว่าจะมีกระบวนการตัดสินใจที่มีความรับผิดชอบครอบคลุม มีส่วนร่วม และมีความเป็นตัวแทนที่ดีในทุกระดับการตัดสินใจ เป้าหมายที่ 16.8 ขยายและเสริมความแข็งแกร่งของการมีส่วนร่วมของประเทศกำลังพัฒนาในสถาบันของธรรมาภิบาลระดับโลก เป้าหมายที่ 16.9 จัดให้มีเอกลักษณ์ทางกฎหมายสำหรับทุกคน โดยรวมถึงการให้มีการจดทะเบียนเกิด (มีสูติบัตร) ภายใน ค.ศ. 2030 หรือ พ.ศ. 2573 เป้าหมายที่ 16.10 สร้างหลักประกันว่าสาธารณชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและมีการปกป้องเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามกฎหมายภายในประเทศและข้อตกลงระหว่างประเทศ รวมถึงมีการกำหนดเป้าประสงค์ในการนำไปปฏิบัติ 2 เป้าประสงค์ ได้แก่ เป้าหมายที่ 16.a เสริมความแข็งแกร่งของสถาบันระดับชาติที่เกี่ยวข้อง โดยรวมถึงการกระทำผ่านทางความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อสร้างขีดความสามารถในทุกระดับ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา เพื่อจะป้องกันความรุนแรงและต่อสู้กับการก่อการร้ายและอาชญากรรม และ เป้าหมายที่ 16.b ส่งเสริมและบังคับใช้กฎหมายและนโยบายที่ไม่เลือกปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การบริหารงานยุติธรรมโดยคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์สภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ของกระบวนการยุติธรรมอย่างรอบด้านรวมถึงกฎหมายและนโยบายแห่งรัฐว่าด้วยงานยุติธรรม คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติจึงได้จัดทำยุทธศาสตร์การบริหารงานยุติธรรมขึ้น ที่อยู่ภายใต้กรอบแนวคิดการบริหารงานยุติธรรมการอำนวยความยุติธรรมอย่างรวดเร็ว ทั่วถึงและเท่าเทียมใน 3 มิติหลัก ได้แก่ มิติที่ 1 การสร้างความเป็นธรรมตามกฎหมาย มิติที่ 2 การพัฒนากระบวนการยุติธรรมตามมาตรฐานสากล และมิติที่ 3 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรม โดยมี วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ ดังนี้

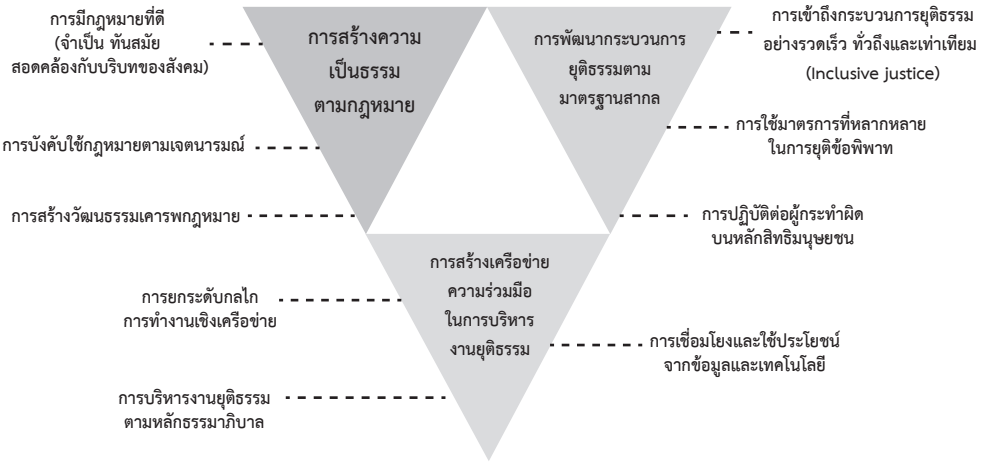
วิสัยทัศน์ของกระบวนการยุติธรรม

สร้างความร่วมมือในการบริหารงานเพื่ออำนวยความยุติธรรม อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม โดยยึดหลักนิติธรรม

เป้าหมายของกระบวนการยุติธรรม

เป้าหมายที่ 1 ประชาชนได้รับความเป็นธรรมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

เป้าหมายที่ 2 การบริหารงานยุติธรรมมีความสอดคล้องในทิศทางเดียวกัน

แผนภาพที่ 3 : เป้าหมายของการบริหารงานยุติธรรม
ที่มา : Office of Justice Affairs (2017)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความเป็นธรรมตามกฎหมาย

การสร้างความเป็นธรรมตามกฎหมายเป็นการมุ่งผลักดันให้เกิดการทบทวนและพัฒนาเพื่อให้มีกฎหมายที่ดี และสามารถนำไปบังคับใช้ในสังคมได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย และนำไปสู่การยอมรับและปฏิบัติตามของประชาชน โดยเห็นว่ากฎหมายเป็นเครื่องมือที่รับประกันความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนในสังคมได้อย่างเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง

เป็นการสร้างความเป็นธรรมตามกฎหมายที่มุ่งผลักดันให้เกิดการทบทวนและพัฒนาเพื่อให้มีกฎหมายที่ดี และสามารถนำไปบังคับใช้ในสังคมได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพโดยประกอบด้วย 3 เป้าหมาย คือ

เป้าหมายที่ 1 การมีกฎหมายดี (จำเป็น ทันสมัย สอดคล้องกับบริบทของสังคม) มีแนวทางการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 3 ประการ คือ (1) ผลักดันให้มีการทบทวนความจำเป็นและความเหมาะสมของกฎหมายที่มีผลบังคับใช้แล้ว เพื่อลด ละ เลิกกฎหมายที่ไม่มีความจำเป็น ล้าสมัย หรืออาจก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน (2) ส่งเสริมให้มีการปรับปรุง แก้ไข และออกกฎหมายเท่าที่จำเป็น รวมทั้งยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่สร้างภาระ หรือก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน เพื่อสร้างความเป็นธรรม และสอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งคำนึงถึงการป้องกันการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน และ (3) พิจารณาความเหมาะสมและผลกระทบจากบทลงโทษที่เหมาะสมสอดคล้องกับประเด็นปัญหา เพื่อพิจารณาบทลงโทษให้เหมาะสมกับการกระทำความผิด

เป้าหมายที่ 2 การบังคับใช้กฎหมายตามเจตนารมณ์ มีแนวทางการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 3 ประการ คือ (1) ส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพและความเสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของกระบวนการยุติธรรมให้สามารถเป็นที่พึ่งของประชาชน (2) รักษาสมดุลระหว่างการบังคับใช้กฎหมายและประโยชน์สาธารณะหรือความต้องการของประชาชนเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ประชาชนและสังคมอย่างแท้จริง และ (3) สนับสนุนให้หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินการในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเป็นธรรม และป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่

เป้าหมายที่ 3 การสร้างวัฒนธรรมเคารพกฎหมาย มีแนวทางการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 3 ประการ คือ (1) สร้างความรู้และการตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมให้แก่ประชาชนทุกระดับอย่างเหมาะสมและทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง (2) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำและปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย และการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่อเป็นกลไกสนับสนุนให้ประชาชนเกิดการยอมรับ (3) ส่งเสริมให้มีการเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายโดยง่าย สะดวก และเอื้อต่อการใช้บริการประชาชนของประชาชนทุกกลุ่ม เพื่อลดภาระและค่าใช้จ่ายของประชาชนอย่างแท้จริง และ (4) ส่งเสริมค่านิยมในการยอมรับ เคารพ และพร้อมปฏิบัติตามกฎหมายให้แก่ประชาชน ชุมชน และสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนากระบวนการยุติธรรมตามมาตรฐานสากล

การพัฒนากระบวนการยุติธรรมตามมาตรฐานสากล เป็นการพัฒนากลไก ระบบ และกระบวนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับหลักการและมาตรฐานสากลที่ยอมรับกันทั่วไป เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ปกป้องคุ้มครองความปลอดภัย และสร้างความเป็นธรรมตามสิทธิพื้นฐานแก่ประชาชนทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ทิ้งร่องรอยของความเสียหายและบาดแผลในจิตใจแก่บุคคลและสังคมเกินไปกว่าประโยชน์ที่ได้รับ ทั้งผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย ตลอดจนประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดการอำนวยความยุติธรรมที่เป็นประโยชน์ที่แท้จริงแก่ประชาชนและสังคม

เป็นการพัฒนากระบวนการยุติธรรมตามมาตรฐานสากล เป็นการพัฒนากลไก ระบบ และกระบวนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับหลักการและมาตรฐานสากลที่ยอมรับกันทั่วไป โดยมี 3 เป้าหมาย คือ

เป้าหมายที่ 1 การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างรวดเร็วทั่วถึงและเท่าเทียม มีแนวทางการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 3 ประการ คือ (1) ผลักดันให้มีกลไกหรือช่องทางในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่หลากหลาย เพื่อเป็นหลักประกันความสามารถในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว ทั่วถึงและเท่าเทียม (2) ส่งเสริมการนำมิติ

การพัฒนาหรือกลไกทางสังคมมาใช้ในการป้องกันอาชญากรรมตามความจำเป็นและเหมาะสมกับคนทุกกลุ่ม และ (3) พัฒนาแนวทางการดำเนินงานเพื่อรับมือกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอาชญากรรมรูปแบบใหม่ โดยเน้นการจัดการกับสาเหตุที่เป็นรากเหง้า (Root Cause) ของการก่ออาชญากรรม

เป้าหมายที่ 2 การสร้างมาตรการที่หลากหลายในการยุติข้อพิพาท มีแนวทางการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 3 ประการ คือ (1) ผลักดันให้มีการกำหนดรูปแบบการลงโทษที่เหมาะสมกับความผิดและบริบทต่าง ๆ (2) สนับสนุนให้มีการนำมาตรการเชิงสมานฉันท์หรือมาตรการทางสังคมแทนการลงโทษทางอาญามาใช้ในการดำเนินงานจริงของแต่ละหน่วยงาน และ (3) พัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาทในชุมชนให้มีความชัดเจน และสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม

เป้าหมายที่ 3 การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดบนหลักสิทธิมนุษยชน มีแนวทางการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 3 ประการ คือ (1) ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดบนพื้นฐานของหลักสิทธิมนุษยชน (2) ผลักดันให้มีการกำหนดแนวทางการลงโทษต่อผู้กระทำผิดที่เหมาะสม (3) ส่งเสริมแนวทางการแก้ไขพัฒนาผู้กระทำผิดที่มุ่งเน้นการสร้างโอกาสให้ผู้กระทำผิดสามารถดำเนินชีวิตในสังคมปกติได้จริงหลังการปล่อยตัว (4) สนับสนุนให้ภาคส่วนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะกลไกในการดูแลช่วยเหลือผู้กระทำผิดที่กลับสู่สังคม และ (5) พัฒนาแนวทางการชดเชยเยียวยาแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากกระบวนการยุติธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรม

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรม เป็นการมุ่งยกระดับการประสานความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรม เพื่อให้มีเป้าหมายและทิศทางในการบริหารงานในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่มีความสอดคล้องกัน เพื่อมุ่งอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนและสังคมได้อย่างแท้จริง บนพื้นฐานของบทบาท อำนาจหน้าที่ และศักยภาพในการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่มีอำนาจตามกฎหมาย และภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมในทุกขั้นตอน รวมทั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยมุ่งผลักดันให้เกิดการบริหารงานยุติธรรมตามหลักธรรมาภิบาล และการเชื่อมโยงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลและเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

เป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรม ที่มุ่งยกระดับการประสานความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรม โดยประกอบด้วย 3 เป้าหมาย คือ

เป้าหมายที่ 1 การยกระดับกลไกเครือข่าย มีแนวทางการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 4 ประการ คือ (1) สร้างกลไกการทำงานในรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Network) ระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นรูปธรรม (2) พัฒนากลไก

การทำงานของภาครัฐเชิงบูรณาการและเป็นเอกภาพ (3) ส่งเสริมการทำงานเชิงเครือข่ายกับทุกภาคส่วนทางสังคม และ (4) แสวงหาแนวทางและความร่วมมือระหว่างประเทศในการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมทุกรูปแบบ

เป้าหมายที่ 2 การบริหารงานยุติธรรมตามหลักธรรมาภิบาล มีแนวทางการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 3 ประการ คือ (1) ปฏิรูปหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมให้เป็นองค์การที่ยึดหลักธรรมาภิบาล และดำเนินงานบนพื้นฐานของหลักนิติธรรม (2) ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่งเน้นความสำเร็จในการอำนวยความยุติธรรมโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-centric) (3) พัฒนาระบบการทำงานและบริการประชาชนที่เป็นมาตรฐานสากล (4) การพัฒนากลไกการป้องกัน ตรวจสอบ และแก้ไขปัญหาการทุจริตและการใช้อำนาจในทางมิชอบของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม (5) การกำหนดแนวทางเพื่อติดตามและประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจน และ (6) ให้ความสำคัญกับงานวิชาการและสนับสนุนการวิจัยเพื่อสร้างการพัฒนากระบวนการด้วยข้อมูลและองค์ความรู้ในการพัฒนากระบวนการยุติธรรม

เป้าหมายที่ 3 การเชื่อมโยงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลและเทคโนโลยี มีแนวทางการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 3 ประการ คือ (1) สนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลและการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานอย่างเป็นระบบ (2) ผลักดันให้มีการเปิดเผยข้อมูลการทำงานและเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล รวมทั้งของตนเองได้ และ (3) ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม

4. บทสรุป

การรักษาความมั่นคงของชาติด้านระบบงานยุติธรรมตามหลักเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 16 ตามกรอบของแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ได้วางแนวทางในการรักษาความมั่นคงของชาติด้านระบบงานยุติธรรมตามหลักเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 16 ไว้ตามพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 อันเป็นกฎหมายด้านงานยุติธรรมที่เป็นการรักษาความมั่นคงของประเทศในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคม ทั้งในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม การคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชน การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชน การบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายและให้เกิดความสะดวกแก่ประชาชน ที่มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในงานยุติธรรมเป็นกรรมการ ซึ่งมีสำนักงานกิจการยุติธรรมเป็นฝ่ายเลขานุการทำหน้าที่ในการกำกับทิศทางการรักษาความมั่นคงของชาติด้านระบบงานยุติธรรม โดยมีแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ และแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรมเป็นกรอบ ทั้งนี้ แผนแม่บททั้งสองฉบับเป็นแผนระดับสามที่มีความสอดคล้องและ

เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติตามที่ได้นำเสนอมาข้างต้น และมีความสอดรับกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติในเป้าหมายที่ 16 ด้วย โดยในแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2566-2569) มีความเกี่ยวข้องในทั้ง 3 มิติ คือ มิติที่ 1 การสร้างความเป็นธรรมตามกฎหมาย มิติที่ 2 การพัฒนากระบวนการยุติธรรมตามมาตรฐานสากล และมิติที่ 3 การประสานความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรม

ทั้งนี้ การขับเคลื่อนแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2566-2569) เพื่อให้สอดคล้องกับหลักเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 16 โดยคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง เป็นกรอบในการบริหารงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมร่วมกัน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนในทิศทางเดียวกัน ควรมีแนวทางในการขับเคลื่อนใน 4 ประเด็นที่สำคัญ คือ

1) การสร้างการรับรู้และเข้าใจในเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานในแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2566-2569) แก่หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นการสร้างการรับรู้และเข้าใจในบทบาทของหน่วยงานที่มีบทบาทภารกิจในการบริหารงานยุติธรรมมีความแตกต่างกัน ซึ่งควรใช้กรอบของแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติเป็นทิศทางในการพัฒนาและกำหนดดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม และสร้างการรับรู้ความเข้าใจโดยการจัดหลักสูตรอบรมในเข้าใจถึงเป้าหมายของความสำเร็จและประโยชน์ของแผนดังกล่าว รวมถึงการประชาสัมพันธ์และฝึกอบรมโดยตรงแก่เจ้าหน้าที่ในระดับผู้ปฏิบัติจนถึงระดับนโยบายของหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม โดยปัจจุบันมีหลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับสูง หรือ ยธส. และหลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับกลาง หรือ ยธก. ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ให้บุคลากรของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมาอบรมและสร้างการรับรู้ความเข้าใจในทิศทางของกระบวนการยุติธรรมร่วมกัน โดยหลักสูตรดังกล่าวได้จัดโดย สำนักงานกิจการยุติธรรม เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานตามเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานที่กำหนดไว้ในแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2566-2569) อย่างเป็นรูปธรรม โดยจะมีแนวทางการทำงานอย่างเป็นระบบด้วยมีการจัดทำคำของบประมาณที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันผ่านช่องทางของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ อันจะเป็นการสร้างความมั่นคงในระบบงบประมาณของชาติที่มีการจัดทำคำของบประมาณที่มีทิศทางเดียวกัน

2) การสร้างความเข้าใจแก่หน่วยงานที่มีส่วนสนับสนุนให้แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2566-2569) และประชาชน โดยกำหนดให้มีแนวทางการสนับสนุนของหน่วยงานกลางที่สนับสนุนแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2566-2569) โดยกำหนดเป็นมติคณะรัฐมนตรี เพื่อให้มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานส่วนกลางที่สำคัญมาสนับสนุนการดำเนินงาน

คือ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบในการกำกับดูแลทิศทางการพัฒนาตามแนวทางในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 สำนักงบประมาณ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างส่วนราชการ กฎระเบียบ และการกำหนดตัวชี้วัดการปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเกิดประสิทธิภาพ และสัมฤทธิ์ผล โดยหน่วยงานกลางของรัฐจะมีการทำงานสอดประสานเป็นเนื้อเดียวกันกับการทำงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นระบบ อันจะเป็นการเสริมแรงในทางบวกระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งให้มีการประชาสัมพันธ์แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติแบบเข้าใจง่ายแก่ประชาชน เพื่อให้เข้าใจถึงการทำงานที่มีทิศทางเดียวกันของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน

3) การสร้างกลไกคณะกรรมการในส่วนกลางและภูมิภาค โดยคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการพัฒนาระบบงานยุติธรรม ที่เป็นกลไกระดับรองมีหน้าที่สำคัญในการสนับสนุน ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดทำ ขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2566-2569) ในระดับภูมิภาค โดยใช้กลไกคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานจังหวัด (กพยจ.) ในทุกจังหวัด ที่คณะกรรมการนี้มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน เพื่อขับเคลื่อนให้หน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรมในพื้นที่ที่มีการจัดทำแผนปฏิบัติในระดับจังหวัดและระดับภูมิภาคตามกรอบแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2566-2569) และดำเนินการตามแผนแม่บทฯ รวมถึงผลักดันประเด็นสำคัญในแผนแม่บทฯ ที่มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนากลุ่มจังหวัด และแผนพัฒนาจังหวัด โดยจะเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน ประชาชนในพื้นที่และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่นั้น ๆ เพื่อให้มีความสอดประสานกับหน่วยงานในระดับภูมิภาคและในระดับท้องถิ่น รวมถึงจะเป็นการสะท้อนการทำงานในการกำหนดนโยบายของส่วนกลางลงสู่ในระดับพื้นที่ได้โดยตรง

4) การติดตามผลสำเร็จของการนำแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2566-2569) ไปเป็นกรอบการดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยใช้กลไกการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 มาตรา 19 ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบผลสำเร็จของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยนำแนวนโยบายและทิศทางตามแผนแม่บท

การบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2566-2569) เป็นกรอบในการติดตามและประเมินผล โดยผ่านภาคประชาชน ชุมชน และท้องถิ่น รวมถึงการกำหนดเป้าหมาย แผนงาน โครงการ กิจกรรมและการดำเนินงานของหน่วยงานในประเด็นต่าง ๆ พร้อมปัญหาอุปสรรคจากการนำแผนไปใช้ โดยกำหนดให้มีการดำเนินการเป็นประจำทุกปีงบประมาณ ที่เป็นการติดตามจากข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Administrative Data) และการติดตามจากการสำรวจข้อมูลภาคประชาชน (Public Survey) โดยปัจจัยแห่งความสำเร็จของการรักษาความมั่นคงของชาติด้านงานยุติธรรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและชุมชนในทุก ๆ ระดับ อันจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของพื้นที่และชุมชนอย่างยั่งยืน ❑

บรรณานุกรม

Office of Justice Affairs. (2017). **National Justice Administration Development Act B.E. 2549 (2006)**. 6TH ed. Bangkok: Reprint Press Publications.

Office of Justice Affairs. (2022). **Thailand Sustainable Development Goal (SDG16) Report, 2022.** Retrieved June 1, 2024, from https://www.oja.go.th/2023/08/28/sdgs16-2022/.

Office of Justice Affairs. (2023). **The 4th Master Plan for National Justice Administration (B.E. 2566 (2023) - *2569 (2026))***. Bangkok: Office of Justice Affairs.

Office of the National Economic and Social Development Councial. (2018). **The Reform Plan in Justice Administration.** Retrieved June 1, 2024, from http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2022/03/แผนการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม.pdf.

Office of the National Economic and Social Development Councial. (2023). **The Thirteenth National Economic and Social Development Plan (2023-2027).** Retrieved June 1, 2024, from https://www.nesdc.go.th/download/Plan13/Doc/Plan13_Final.pdf

Teera Sindecharak. (2020). **To Study Problems Causes and Other Contexts Related Thailand Justice Process.** Retrieved June 1, 2024, from https://repository.turac.tu.ac.th/handle/6626133120/925